

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ БІЗНЕСУ І ПРАВА
КАФЕДРА НАЦІОНАЛЬНОГО, МІЖНАРОДНОГО ПРАВА ТА
ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

**КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОНЯТТЯ
ЗЛОЧИНІВ, ЯКІ ВЧИНЯЮТЬСЯ СУБ'ЄКТАМИ ПІДВИЩЕНОГО
ЗЛОЧИННОГО ВПЛИВУ**

Кваліфікаційна робота (проєкт)
на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

Виконав: студент 2 курсу 10-282 М групи
Спеціальності 081 Право
Освітньо-професійної програми «Право»
Вакуленко Владислав Володимирович

Керівник: д.ю.н., професор Саїнчин О.С.

Рецензент:

доцентка кафедри публічного управління та
права Херсонського державного аграрно-
економічного університету

к.ю.н., доцентка **Риженко І.М.**

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Загальнотеоретична характеристика «суб'єктів підвищеного злочинного впливу»	8
1.1.Поняття та характерні ознаки «суб'єктів підвищеного злочинного впливу».....	8
1.2.Класифікація «суб'єктів підвищеного злочинного впливу».....	21
РОЗДІЛ 2. Кримінально-правовий аналіз складу кримінальних правопорушень вчинених суб'єктами підвищеного злочинного впливу	24
2.1.Об'єкт складу кримінальних правопорушень вчинених суб'єктами підвищеного злочинного впливу.....	24
2.2. Об'єктивна сторона складу кримінальних правопорушень вчинених суб'єктами підвищеного злочинного впливу.....	29
2.3. Суб'єкт складу кримінальних правопорушень вчинених суб'єктами підвищеного злочинного впливу.....	36
2.4. Суб'єктивна сторона складу кримінальних правопорушень вчинених суб'єктами підвищеного злочинного впливу.....	40
ВИСНОВКИ	48
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	52

ВСТУП

Актуальність проблематики пов'язана і з тим, що останнім часом в Україні простежується активізація діяльності «злочинців у законі», а саме вихідців із Російської Федерації та Грузії. Це пояснюється тим, що в цих країнах за належність до осіб, які віднесені до категорії «злочинців у законі» притягують до кримінальної відповідальності. Як наслідок, багато представників цього специфічного кримінального елементу почали шукати і знаходити кримінальний заробіток та притулок в Україні. Тому ця проблема останнім часом постійно знаходиться в центрі уваги наукових і практичних працівників.

Так, Указом Президента України № 584/2019 від 07.08.2019 було утворено Комісію з питань правової реформи, у складі якої було створено Робочу групу які займаються питаннями з розвитку кримінального права, до якої увійшли знані представники провідних українських шкіл кримінального права. Відповідно до Концепції реформування кримінального законодавства України, підготовленої зазначеною Робочою групою, за допомогою якої плановано кодифікувати все законодавство України, яким регламентовано відповідальність за публічні правопорушення, зокрема розроблено новий Кримінальний кодекс України (далі – КК України). Створення нового КК України, безперечно, є надскладним завданням, вирішуючи яке необхідно визначитись, з тим, які положення чинного КК України можуть бути збережені. Таке питання потрібно поставити і щодо норм, які відносяться до кримінальної відповідальності за діяння, що пов'язані зі злочинним впливом.

Звичайно внесення змін до будь-якого закону потребує їх попереднього тривалого, ґрунтовного аналізу та обговорення у фаховому середовищі. КК України, попри особливе місце в правовій системі України, на жаль, не захищений від змін, які не проходять такої

попередньої ретельної перевірки. Правильність вжитих формулювань іноді виглядає сумнівною, а наслідки їх запровадження можуть негативно вплинути на правозастосовну практику, дотримання прав людини та кримінально-правову політику держави загалом. Змінами, прийняття яких може мати такі наслідки, з великою часткою вірогідності є введені до КК України поняття злочинного впливу та підвищеного злочинного впливу.

Але є позитивна динаміка встановлення кримінальної відповідальності за злочинний вплив. Так як це унікальна розробка українських фахівців, що займаються дослідженням цієї проблематики, яка має свої безумовні переваги. Її існування обумовлене необхідністю притягнення до кримінальної відповідальності суб'єктів, які мають авторитет серед осіб, які вчиняють чи раніше вчиняли злочини за діяння, які нині не охоплюються жодною статтею КК України.

Оскільки поняття злочинного впливу було включено до КК України порівняно нещодавно, досліджень із вказаної тематики наразі обмаль. Водночас щодо цього вже висловилися такі вчені, як О. Бахуринська, А. Вознюк, В. Речицький, М. Хавронюк. Окрім того, науковими дослідженнями пов'язаних проблем, зокрема співучасті у вчиненні кримінальних правопорушень та ефективної протидії організованій злочинності, у різний час займались П. Андрушко, Ю. Баулін, І. Богатирьов, В. Бурдін, Н. Гуторова, О. Кваша, О. Костенко, В. Куц, О. Литвак, М. Мельник, А. Музика, В. Навроцький, Є. Стрельцов, В. Тацій, В. Тихий, Н. Ярмиш.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Кваліфікаційна робота виконана згідно з розробленим кафедрою національного, міжнародного права та правоохоронної діяльності факультету бізнесу і права ХДУ планом проведення актуальних наукових досліджень та у відповідності до ініціативної теми кафедри

(«Теорія та практика реформування галузевого законодавства України», № 0118U006817).

Метою роботи є комплексна кримінально-правова та кримінологічна характеристика поняття кримінальних правопорушень, які вчиняються суб'єктами підвищеного злочинного впливу.

Для досягнення поставленої мети було сформульовано такі завдання:

- дослідити поняття та ознаки суб'єкту підвищеного злочинного впливу;
- здійснити класифікацію суб'єктів підвищеного злочинного впливу;
- розкрити питання складу кримінальних правопорушень вчинених суб'єктами підвищеного злочинного впливу: суб'єкт суб'єктивна сторона, об'єкт та об'єктивна сторона.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які охороняються законодавством та норми кримінального права покликані попереджувати і протидіяти кримінальним правопорушенням, які вчиняються суб'єктами підвищеного злочинного впливу.

Предметом дослідження є кримінально-правова характеристика поняття злочинів, які вчиняються суб'єктами підвищеного злочинного впливу

Методи дослідження. Вибір методів дослідження обумовлений його метою та завданнями, об'єктом та предметом. Для досягнення поставленої мети використовувалися загальнонаукові та спеціальнонаукові методи пізнання, зокрема: діалектичний — для визначення причин та умов вчинення кримінального правопорушення суб'єктами підвищеного злочинного впливу; логіко-правові - для аналізу положень кримінального законодавства, які передбачають відповідальність суб'єктів підвищеного кримінально-правового впливу; системний аналіз - для всебічного розгляду компонентів предмета

дослідження як елементів єдиного цілого; Ці та інші наукові методи були використані спільно, що сприяло всебічному аналізу, обґрунтуванню теоретичних висновків та практичних рекомендацій.

Наукова новизна одержаних результатів. Дипломна робота є одним із ґрунтовних наукових досліджень кримінально-правових та кримінологічних проблем, які виникають у зв'язку із вчиненням злочинів, особами, які мають підвищений злочинний вплив.

У результаті дослідження сформульовано нові наукові принципи, висновки та пропозиції, в тому числі деталі наукової новизни, зокрема:

1. Під злочинним впливом пропонується розуміти будь-які дії особи, яка завдяки своєму авторитету, іншим особистим якостям чи здібностям сприяє (створює умови), спонукає, координує чи іншим чином впливає на злочинну діяльність, організовує чи безпосередньо розподіляє кошти, майно чи інші активи (доходи від них), спрямовані на забезпечення такої діяльності.

2. Встановлено, що сутність злочинного впливу за задумом авторів законопроекту ймовірно повинен зводитися до одного з таких альтернативних діянь: 1) сприяння (створення умов) злочинній діяльності; 2) спонукування до злочинної діяльності; 3) координація злочинної діяльності; 4) здійснення іншого впливу на злочинну діяльність; 5) організація розподілу коштів, майна чи інших активів (доходів від них), спрямованих на забезпечення злочинної діяльності; 6) безпосереднє здійснення розподілу коштів, майна чи інших активів (доходів від них), спрямованих на забезпечення злочинної діяльності.

3. Встановлено, що суб'єкти підвищеного злочинного впливу є різними, але усі вони є особами, які несуть небезпеку. Різниця між ними полягає у існуванні їх ролей або «должностей» в певній ієрархії.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що визначені в роботі особливості можуть бути використані під час

викладання дисциплін «Кримінальне право», «Кримінальний процес», «Актуальні проблеми кримінального права» та ін.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дослідження були представлені на II-му дискусійному форумі «Сучасні проблеми державотворення та право» організованому ГО "ЧОРНОМОРСЬКА БІЗНЕС ЛІГА" (29 листопада 2021 р., м. Херсон).

Структура кваліфікаційної роботи визначено у відповідності до мети та завдань кваліфікаційної роботи та включає вступ, два розділи, висновки, список використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА «СУБ'ЄКТІВ ПІДВИЩЕНОГО ЗЛОЧИННОГО ВПЛИВУ»

1.1. Поняття та характерні ознаки «суб'єктів підвищеного злочинного впливу»

Сучасна організована злочинність не лише становить небезпеку для національних інтересів окремих держав, а й є прямою загрозою міжнародній безпеці, набуваючи транснаціонального характеру. Особливу небезпеку організована злочинність становить для країн із нестабільною соціально-політичною та економічною обстановкою, що знаходиться у стані економічної і політичної трансформації, до яких також відноситься і Україна.

Організовані групи і злочинні організації продовжують контролювати левову частку тіньового капіталу, протиправну діяльність пов'язану з розкраданням бюджетних коштів, легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, організацією наркобізнесу, нелегальною міграцією тощо.

Проте варто зазначити, що при всьому різноманітті злочинних груп і злочинних організацій координуючою і керуючою «надорганізацією» продовжує залишатися злочинне співтовариство «злочинців у законі», які і є суб'єктами підвищеного злочинного впливу. Також до суб'єктів підвищеного впливу відносяться кримінальні авторитети.

Так «злочинці у законі» або «вори в законі» займають лідируюче положення серед інших суб'єктів організованої злочинності. Вони формують певні правила і традиції злочинного світу, створюють злочинні групи та злочинні організації, згуртовують навколо себе людей, які бажають займатися кримінальною діяльністю [1, с.140]. Тим

не менше, дуже складно назвати загальну кількість лідерів і авторитетів злочинного світу, оскільки офіційна статистика відсутня. За деякими даними окремих фахівців [1, с. 140] постійна кількість, яка нині перебуває в Україні, становить близько 20-25 «коронованих осіб».

Ретроспективний аналіз свідчить, що «зłodії у законі» є одним із ключових елементів організованої злочинності. Це специфічне для колишнього СРСР, а нині і для країн пострадянського простору злочинне об'єднання, що утворилося в 30-х роках ХХ століття, яке не має аналогів у світовій кримінальній практиці та характеризується наявністю жорсткого кодексу кримінальних традицій (спеціальних правил поведінки), а також винятковим рівнем закритості і конспіративності [38, с. 172].

У 50-60 роках ХХ століття правоохоронні органи робили безпрецедентні заходи щодо протидії негативному впливу «зłodіїв у законі» на суспільні відносини. Їх розміщували у спеціальних колоніях, де відносно лідерів злочинного світу проводилися оперативно-профілактичні заходи, спрямовані на виправлення і переорієнтацію засуджених, окремих осіб вдалося схилити до співпраці з адміністрацією пенітенціарних установ. Такі дії завдали серйозної шкоди авторитету «зłodіїв у законі» та значно знизили їх чисельність [38, с. 174].

Повертаючись до ретроспективного аналізу, важливо зазначити, що лідер кримінального угруповання повинен володіти не тільки авторитарними, жорсткими якостями, але й мати певний «тюремний» досвід. Наприклад за правилами тих часів неможливо було «коронувати» зłodія, якщо він не відбув значного терміну в місцях позбавлення волі [39, с. 120].

Окрему увагу заслуговували особистісні якості кандидата:

- вольові здібності;
- вміння вирішувати конфлікти;
- згуртовувати злочинні групи тощо.

Щоб розкрити питання «суб'єктів підвищеного злочинного впливу» слід зрозуміти насамперед, як вони з'являються та що собою являють, Розглядаючи таким чином поняття "злодій у законі", слід зазначити, що це представник еліти злочинного світу, який був обраний на "зборах" зібрав щонайменше 3 "зłodіїв у законі", які в житті керується неписаними кримінальними правилами (законами). Злодійський закон-це антисоціальні моральні норми, дотримання яких передбачає належність особи до відповідної референтної групи [10, с. 35].

Організаційні питання вирішуються на "зборах" (вінчання претендента на звання "злодій у законі", поділ сфер впливу, вирішення конфліктних ситуацій між різними учасниками організованих злочинних груп, а також позбавлення "злодійського титулу") . Злодії в законі фактично не здійснюють злочинів безпосередньо, а виступають як керівники або консультанти організованих злочинних груп.

На сучасному етапі «злодій у законі» є організатором злочинної діяльності, переважно економічного спрямування. Кримінальні постулати зобов'язують "злодія в законі" не мати соціальних та інших контактів із суспільством, він повинен стояти осторонь життя та діяльності державних установ. Це забезпечує йому незалежність і, як наслідок, дає авторитет. Злодій у законі не може служити в армії, співпрацювати з урядом.

Він прагне здійснити підготовлені злочинні дії чужими руками, а при необхідності швидко змінити тактику залежно від обставин. "Злодій у законі" має право нехтувати багатством, розкішшю, комфортом і не мати власності, але має право користуватися майном інших зłodіїв, якщо це необхідно. А «зłodії в законі» ревно дотримуються названих правил. Вони вважають себе братами, рівними, підтримують один одного, поводяться взаємно чесно і намагаються не підривати авторитет один одного.

Варто зазначити, щодо ознак «Злодія в законі» належать: відважність, рішучість, кмітливість, безжальність і впевненість у собі в будь-якій ситуації. Боягузтво і слабкість духом не прощаються. Злодій негайно втрачає владу.

Як відомо, у в'язницях та зонах вони не працюють і мають незаперечний авторитет серед інших ув'язнених, вони займаються вирішенням конфліктів та суперечок. Деякі з них організують активний опір працівникам пенітенціарної системи, чинять на них психічний та фізичний тиск, особливо на керівників установ виконання покарань та слідчих ізоляторів [10, с. 36].

Сьогодні на злочинному Олімпі панують ті, кому зараз від сорока до шістдесяти - вік зрілої людини, яка має життєвий досвід та соціальні зв'язки. Але дійсно авторитетних «злодіїв у законі» небагато. Серед загальної кількості «злодіїв у законі» лише певна частина - це ідеологи злочинного світу. Слід зазначити, що злодії в законі поділялися на дві категорії: старі та нові. Останні лише формально позиціонують себе як «злодії в законі», ігнорують систему цінностей та понять (неписані кримінальні закони), підтримують відносини з державними органами, встановлюють корупційні зв'язки або працюють у силових структурах [26, с. 299].

Нова кримінальна генерація часто ігнорує злодійські традиції, співпрацюючи з корумпованими представниками влади. Більше того лідери організованих злочинних угруповань приділяють особливу увагу пошуку та встановленню корупційних зв'язків серед посадових осіб, що здійснюють правоохоронну діяльність та регуляторну діяльність у сфері економіки, суддів, керівників місцевих органів влади та інших посадових осіб, до компетенції, яких належить прийняття важливих для організованих злочинних угруповань рішень [26, с. 300]

Відповідно до статей 255-255-3 Кримінального кодексу України законодавець вводить у законодавство поняття «особа, що здійснює

злочинний вплив, або є особою, яка перебуває у статусі суб'єкта посиленого злочинного впливу, у тому числі статусу « злодія в законі ». Так, зокрема, відповідно до пункту 2 примітки до статті 255 Кримінального кодексу України, особа, яка перебуває у статусі суб'єкта посиленого злочинного впливу, у тому числі у статусі „злодія у законі”, слід розуміти, хто в силу авторитету, інших особистих якостей чи можливостей координує злочинну діяльність інших осіб, що здійснюють злочинний вплив [24].

Впровадження цього поняття до кримінального законодавства України свідчить про своєрідну "легітимізацію" термінології підземного світу і є досить суперечливою. Введення в законодавство України таких термінів і формулювань, як "завдяки авторитету, іншим особистим якостям чи можливостям", призведе не тільки до породження значної невизначеності через оціночний характер цих понять, але й спричинить проблеми практичного характеру у застосуванні та тлумаченні цих норм права [12 с. 366].

У кримінально-правовому сенсі вони не витримують критики та інші терміни вживаються законодавцем. Зокрема, використання таких формулювань, як "особа, яка перебуває у статусі суб'єкта посиленого злочинного впливу", "злочинна спільнота", "злочинне зібрання (збирання)", "заклик до застосування злочинного впливу" є категоріями недоречні для вітчизняного кримінального законодавства через їх невизначеність [9, с. 607].

Наведені вище формулювання та терміни потребують законодавчої конкретизації, оскільки критерії розмежування різних форм об'єктивної сторони вищезазначених кримінальних правопорушень, таких як “встановлення злочинного впливу” та “поширення злочинного впливу”, не є чіткими. Відсутність чітких критеріїв відмежування однієї форми об'єктивної сторони певного складу злочину впливає на правильність кваліфікації кримінального

правопорушення і, як наслідок, на можливість правильного застосування певної норми права в загальний.

Продовжуючи розкриття питання невизначеності та оціночного характеру термінів, що використовуються у законі, необхідно звернути увагу на той факт, що поняття "злодій у законі" насправді означає, що конкретна особа має певний неформальний статус у злочинній ієрархії, яка жодним чином не регулюється. Немає офіційних актів та / або документів, які б підтверджували той факт, що особа має такий статус. Набуття такого статусу не супроводжується публікацією будь-якого документа в класичному розумінні, що могло б підтвердити той факт, що конкретна особа має такий статус.

На нашу думку доцільним буде зупинитися на понятті «злочинний вплив».

Відповідно до Закону № 671-IX викладено в новій редакції ст. 255 КК України, яка відтепер передбачає кримінальну відповідальність за такі злочини, як створення, керівництво злочинною організацією або злочинною спільнотою, а також участь у них, у тому числі вчинені суб'єктом підвищеного злочинного впливу, а також доповнено розділ IX КК України «Кримінальні правопорушення проти громадської безпеки» трьома новими статтями, якими передбачена кримінальна відповідальність за: умисне встановлення або поширення у суспільстві злочинного впливу за відсутності ознак, зазначених у ч. 5 ст. 255 КК України (ст. 255-1).

При цьому ч. 5 ст. 255 КК України передбачає кримінальну відповідальність за створення злочинної організації, керівництво такою організацією або її структурними частинами, участь у ній та створення злочинної спільноти, якщо вони вчинені особою, яка здійснює злочинний вплив, або особою, яка перебуває у статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу, у тому числі у статусі «вора в законі»; організацію, сприяння у проведенні або участь у злочинному зібранні (сходці) (ст.

255-2); звернення до особи, яка завідомо для винного може здійснювати злочинний вплив, зокрема до особи, яка перебуває у статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу, у тому числі у статусі «вора в законі», з метою застосування нею злочинного впливу [34].

Згідно з приміткою до нової редакції ст. 255 до тексту КК України введено два нових ключових поняття: «злочинний вплив» та «особа, яка перебуває у статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу», від правильного розуміння яких залежить можливість кримінально-правової кваліфікації діянь особи за зазначеними вище новими статтями та розуміння ознак нових складів кримінальних правопорушень. Перед здійсненням безпосереднього аналізу поняття злочинного впливу, визначеного у п. 1 примітки до ст. 255 КК України, спробуємо з'ясувати лексичне значення відповідних слів шляхом філологічного тлумачення. У кримінально-правовій науці та практиці філологічне тлумачення знаходить своє застосування для правильного розуміння та реалізації відповідних норм [9, с. 96].

Під таким тлумаченням розуміють з'ясування змісту правової норми шляхом аналізу її текстового вираження під кутом зору його лексико-семантичних, лексико-граматичних, морфологічних, синтаксичних характеристик [11, с. 253].

Отже, цей спосіб юридичного тлумачення пов'язаний передовсім із з'ясуванням лексичного значення слів, вжитих у словосполученнях (у цьому випадку – це слова «вплив» і «злочинний»), та спробою об'єднання значень цих слів у єдину логічну конструкцію для загального розуміння того, що може означати словосполучення «злочинний вплив» узагалі та в розумінні кримінального закону зокрема. Словник української мови надає такі визначення: вплив – це дія, яку певна особа чи предмет або явище виявляє стосовно іншої особи чи предмета; бути під впливом – робити щонебудь, зважаючи на дії, думки певної особи або на певні обставини; впливати – діяти певним чином на кого-, що-

небудь [37, с. 751]. Аналогічне визначення надано і в більш сучасному Великому тлумачному словнику сучасної української мови.

Своєю чергою, відповідно до зазначених словників прикметник «злочинний» стосується іменника (особи або явища), який: 1) є злочином, містить злочин; 2) чинить, учинив злочин; 3) заслуговує на осуд, неприпустимий [37, с. 605; 6, с. 464]. Отже, з огляду на аналіз значень слів «вплив» та «злочинний» словосполучення «злочинний вплив» може означати: а) вплив, який сам по собі є злочином, тобто певну дію особи, яка є злочинною і яка виявляється, діє певним чином стосовної визначеної особи (наприклад, заподіяння тілесних ушкоджень), предмета (наприклад, крадіжка майна) або особи і предмета (наприклад, грабїж чи розбїй). Такий вплив можна охарактеризувати як злочинний у його буквальному, вузькому розумінні; б) вплив, який чинить, здійснює процес вчинення злочину або вже вчинений злочин на кого-, що-небудь, наприклад, на ситуацію в певному регіоні чи в суспільстві загалом.

Такий вплив можна охарактеризувати як злочинний у широкому розумінні, коли, наприклад, особа, вчиняючи злочин у присутності неповнолітніх, формує в їхній свідомості уявлення про вседозволеність та безкарність такої поведінки, або може травмувати їхню психіку, або коли вчинений терористичний акт впливає на безпекову ситуацію в певному місті чи країні загалом. На відміну від злочинного впливу в його вузькому розумінні, видається, що такий злочинний вплив сам по собі не може бути злочином. Водночас, аналізуючи положення КК України, можна знайти низку норм, у яких наявність цього впливу має свою кримінально-правову оцінку, наприклад: – відповідно до п. 9 ч. 1 ст. 67 КК України однією з обставин, що обтяжує покарання, є вчинення кримінального правопорушення з використанням малолітнього; – відповідно до ч. 2 ст. 299 КК України вчинення жорстокого поводження з тваринами у присутності малолітнього чи неповнолітнього є

кваліфікуючою ознакою цього кримінального правопорушення; – у ч. 2 ст. 181, частинах 3, 4 ст. 302; частинах 2, 3 ст. 307; ч. 3 ст. 309; ч. 2 ст. 317 при формулюванні кваліфікуючих складів злочинів вжито такі словосполучення, як «ті самі дії, поєднані з втягуванням в діяльність групи неповнолітніх...», «ті самі дії, вчинені із залученням неповнолітнього...» або «ті самі дії, вчинені із залученням малолітнього...» [24]. Як убачається з нумерації статей, більшість із зазначених кримінальних правопорушень належать до кримінальних правопорушень проти громадського порядку та моральності або проти здоров'я населення. Очевидно, це відображає політику українського законодавця, спрямовану на посиленій захист неповнолітніх як більш вразливої категорії осіб від наркоманії, розвитку у них аморальних поглядів та деформованого уявлення про соціальні цінності.

Про наявність такого злочинного впливу та необхідність його врахування при призначенні покарання як неповнолітнім, які вчинили злочин, перебуваючи під цим впливом, так і дорослим, які здійснювали такий вплив, зазначив ще у 2004 році Пленум Верховного Суду України у Постанові «Про застосування судами законодавства про відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність» [25]. Особливої уваги під кутом зору дослідження злочинного впливу в широкому розумінні також заслуговують статті КК України, які передбачають кримінальну відповідальність, зокрема, за втягнення малолітніх, неповнолітніх у зайняття проституцією (частини 3, 4 ст. 303); втягнення неповнолітніх у протиправну діяльність, пияцтво, заняття жебрацтвом, азартними іграми (ст. 304); спонукання неповнолітніх до застосування допінгу (ст. 323) та схиляння неповнолітніх до вживання одурманюючих засобів, що не є наркотичними або психотропними чи їх аналогами (ст. 324) [24]. Вочевидь, ці кримінальні правопорушення є своєрідною спробою законодавця криміналізувати злочинний вплив у його широкому

розумінні. в) вплив, який заслуговує на осуд, є неприпустимим. Ідеться про певну дію особи, яка виявляється стосовно іншої особи чи предмета і яка є неприпустимою, заслуговує на осуд. Проте такі, на перший погляд, протиправні, дії особи можуть не перебувати в кримінально-правовій площині (наприклад, подружня зрада чи відмова батьків від хворої новонародженої дитини в пологовому будинку), а тому і такий вплив стосується не кримінально-протиправних діянь, а моральних чи релігійних переконань. У зв'язку з цим може скластися думка, що таке уявлення про злочинний вплив має найменший інтерес для кримінального права. Однак з огляду на те, що одним із визначених у ст. 1 КК України завдань кримінального закону є запобігання кримінальним правопорушенням (загальна превенція), цілком вірогідно, що вияв суспільством негативного ставлення до певних діянь осіб може відігравати і превентивну роль стосовно вчинення ними нових злочинів

Нескладно помітити, що злочинний вплив у його вузькому розумінні має виражену кримінально-правову природу, оскільки одним із найголовніших завдань кримінального закону є визначення суб'єктивних та об'єктивних ознак злочинності (кримінальної протиправності) впливу, тобто визначення ознак складу конкретного кримінального правопорушення. Водночас злочинний вплив у другому та третьому значеннях, окрім кримінально-правової, має також кримінологічну складову, оскільки саме кримінологія вивчає злочинні прояви та їхні детермінанти, налягає на протидію їм, злочинність як соціальне явище загалом [26, с. 9].

У зазначених вище словниках під впливом розуміються лише певні дії, тобто активна поведінка особи. Втім, говорячи про кримінологічне значення злочинного впливу, можливо припустити, що не тільки злочинна дія, а й злочинна бездіяльність особи має негативний вплив на кого- чи що-небудь. Однак з кримінально-правової точки зору важко уявити ситуацію, коли злочинна бездіяльність особи впливає на

інших осіб чи явища, навпаки – вона набуває значення в тих випадках, коли особа не втрутилась і не відвернула певний негативний вплив з боку інших осіб чи явищ, за умови, звичайно, що вона була зобов'язана і могла це зробити. Окрім поняття «злочинний вплив», КК України також оперує такими формулюваннями, як «вплив у будь-якій формі з метою перешкодити виконанню службових обов'язків, здійсненню судово-експертної діяльності або добитися прийняття незаконного рішення» (ст. 343 «Втручання в діяльність працівника правоохоронного органу, судового експерта, працівника державної виконавчої служби, приватного виконавця»), «незаконний вплив» (ст. 344 «Втручання у діяльність державного діяча») та «протиправний вплив» (ст. 369-3 «Протиправний вплив на результати офіційних спортивних змагань»). Враховуючи, що поняття «право» та «закон» співвідносяться як ціле та його частина, і закон є лише однією з форм існування права, логічно, що поняття «протиправний вплив» та «незаконний вплив» мають так само співвідноситись між собою.

При цьому злочинний вплив у розумінні певних дій особи, які є злочинними, вже постає як крайня форма незаконного впливу, яка через свою суспільну небезпечність починає регламентуватися державою крізь призму норм кримінального права як ефективного засобу протидії йому. Попри те, що в диспозиціях зазначених вище статей використано доволі загальні формулювання, законодавець зміг у кожному конкретному випадку хоча б частково вказати на певні об'єктивні та суб'єктивні особливості відповідних впливів, зокрема: – диспозиція ч. 1 ст. 369-3 КК України хоча й не містить прямого визначення поняття протиправного впливу на результати офіційних спортивних змагань, проте визначає перелік діянь, які становлять його об'єктивну сторону (підкуп, примушування, підбурювання), і цей перелік, що дуже важливо, є вичерпним.

Окрім того, у примітці до ст. 369-3 КК України прямо вказано на те, хто може бути суб'єктом злочину, передбаченого цією статтею, – особи, передбачені ч. 2 ст. 17 Закону України «Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань», хоча формулювання, вжиті в цьому законі, не є ідеальними. Водночас у статтях 343 та 344 КК України не конкретизовано об'єктивні ознаки відповідних впливів, оскільки в обох випадках законодавець вживає формулювання «вплив у будь-якій формі»; – кожна з трьох зазначених статей містить вказівку або на специфічного потерпілого, стосовно якого вчинено злочин та було спрямовано відповідний вплив (працівник правоохоронного органу, судовий експерт, Президент України тощо), або на специфічний об'єкт такого впливу – офіційні спортивні змагання; – кожна з трьох аналізованих статей вказує на певну особливість суб'єктивної сторони такого впливу – його мету (перешкоджання виконанню службових обов'язків особою, прийняття нею незаконного рішення, одержання неправомірної вигоди для себе чи третьої особи тощо).

Повертаючись до поняття злочинного впливу в розумінні п. 1 примітки до нової редакції ст. 255 КК України, зазначимо, що відповідно до цього пункту під злочинним впливом розуміються будь-які дії особи, яка завдяки авторитету, іншим особистим якостям чи можливостям сприяє, спонукає, координує або здійснює інший вплив на злочинну діяльність, організовує або безпосередньо здійснює розподіл коштів, майна чи інших активів (доходів від них), спрямованих на забезпечення такої діяльності. Згідно з п. 2 цієї ж примітки під особою, яка перебуває у статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу, у тому числі у статусі «вора в законі», розуміється особа, яка завдяки авторитету, іншим особистим якостям чи можливостям здійснює злочинний вплив і координує злочинну діяльність інших осіб, які здійснюють злочинний вплив.

Таким чином, злочинний вплив – це комплексне явище, яке має не тільки кримінально-правову, а й кримінологічну складову і може розглядатись щонайменше у трьох різних вимірах. Злочинний вплив є також частиною ширшого поняття протиправного впливу. Визначення злочинного впливу, яке міститься у п. 1 примітки до ст. 255 КК України, є невдалим і має недоліки, які роблять його беззмістовним та практично не застосовним.

Враховуючи, що від розуміння зазначеного поняття злочинного впливу залежить кримінально-правова кваліфікація дій особи за новими статтями, введеними до розділу IX КК України «Кримінальні правопорушення проти громадської безпеки», можна припустити, що ці статті КК України залишаться «мертвими», а підозри та обвинувачення у вчиненні злочинів, передбачених ними, навряд чи будуть доведені стороною обвинувачення у суді. Окрім недоліків у визначенні поняття злочинного впливу в примітці до ст. 255 КК України, нова ст. 255-1 КК України містить також цілу низку інших суттєвих прорахунків, які унеможлиблюють її застосування. У зв'язку з цим зазначені статті КК України мають бути переглянуті та змінені законодавцем, зокрема з урахуванням висловлених вище зауважень [24].

Отже, є обґрунтовані сумніви, що законодавче закріплення термінології, що використовується виключно на рівні та в міжособистісному спілкуванні представників закритої соціальної групи, значення якої не має офіційного визначення та документальних чи будь-яких інших об'єктивних доказів, може будь-яким чином сприяти доказуванню присутності конкретних осіб такого статусу.

Отже, з одного боку, правова невизначеність, описана вище, перешкоджатиме ефективній роботі правоохоронних органів у боротьбі з організованою злочинністю та значно ускладнить процес доведення вчинення злочину представниками “злочинної спільноти” та “Злодій у законі”, а з іншого боку, це створить основу та багато можливостей для

зловживань як з боку правоохоронців, так і з боку підозрюваного (обвинуваченого).

1.2.Класифікація «суб'єктів підвищеного злочинного впливу»

Під поняттям злочинного впливу в розумінні п. 1 примітки до нової редакції ст. 255 КК України, означає будь -які дії особи, завдяки авторитету, іншим особистим якостям чи можливостям, сприяє, заохочує, координує чи іншим чином впливає на злочинну діяльність, організовує або безпосередньо розподіляє кошти, майно чи інші активи (дохід від них), спрямовані на забезпечення такої діяльності [24].

Щодо питання суб'єкту підвищеного злочинного впливу, його поняття визначено п. 2 цієї ж примітки, таким чином, особа, яка перебуває у статусі суб'єкта посиленого злочинного впливу, включаючи статус “зłodія у законі”, розуміється як особа, яка через свій авторитет, інші особисті якості чи можливості здійснює злочинний вплив та координує злочинну діяльність інших осіб, що здійснюють злочинний вплив.

Суб'єктами підвищеного злочинного впливу є «вор в законі», «смотрящий», «положенець», «кримінальний авторитет» [7]. Так вважаємо за доцільним розглянути питання класифікації суб'єктів підвищеного злочинного впливу шляхом надання характеристики кожного із указаних суб'єктів, за для розуміння різниці між ними.

«Смотрящий» відповідно до тюремного кодексу – це авторитет в кримінальному світі: вор або вор в законі, назначений більш авторитетним вором в законі. Він має право займатися вирішенням «воровських питань», несе відповідальність за дотримання «воровських

законів» и обстановку в цілому у відповідному (місті, районі міста, в отряді лагера або тюремній камері) [29, с. 12].

Так у смотрящего є група своїх людей «приблєженних лиц» «свои». До них відносяться «боевики», які тримають на плаву авторитетність «смотрящего», асистент – управляющий «общаком», який спостерігає за засудженими, крім того може бути «ксперт «по поняттям» (воровским правилам).

Смотрящий може мати партнерські відносини із адміністрацією пенітенціарної установи (це є актуальним для так званої «красной зони») або бути в «отрицаловке» (отказывається о сотрудничестве «черная зона»).

Види смотрящих:

1. За зоною.

Гланий смотрящий - найбільш сильний, авторитетний і стійкий злодій «генерал преступного мира».

2. За «подразделениям».

Як правило таким смотрящим є особа після 40 років, та за плечами якого наявний «послужной список». Являється особою, яка відповідає за зв'язок засуджених із адміністрацією.

3. За общаком (он же верный асистент «положенца»).

Несе відповідальність за забезпечення їжею, табаком, і іншими потрібними речами, в його розпорядженні також грошові розрахунки.

4. За «карантином».

Карантин- це спеціальне приміщення де певний час знаходяться нові засудженні. У цьому місці вирішується подальша доля засудженого, тобто він отримує належність до відповідної «масти» від цього залежить його подальша якість життя в тюрмі.

5. За містом.

Смотрящим за містом може стати кримінальний авторитет, наприклад вор в законі або «положенец»). Відповідно його «званию» від

керує містом, являється начальником над смотрящим районів. Слідкує за збагаченням «общаку». Частіше всього здійснює незаконну діяльність, шляхом вимагання та іншими злочинними способами [29, с. 14].

Положенец – на воровском жаргоні в кримінальній ієрархії особа, призначена «вором в законі» и наділена правом приймати рішення в його відсутності та від його імені [36, с. 91]. «Вор в законі» призначає «положенцев» на відповідній території (або у сфері діяльності) наприклад в місті. Існує дана категорія в Україні та Росії. Положенец є кандидатом на місце «вора в законі, своєю діяльністю він повинен довести що гідний бути «вором в законі». Положенец може призначати «смотрящего» який знаходиться нижче в його злочинній ієрархії и здійснює контроль та координацію діяльності в злочинному середовищі на відповідній території. «Смотрящие» є в кожному населеному пункті [36, с. 92].

Теоретичного визначення «кримінального авторитету» нажаль немає, в деякій літературі зазначається що кримінальним авторитетом є «вор в законі» «законик».

Отже, здійснивши класифікацію суб'єктів підвищеного злочинного впливу, хочеться сказати, що хто б не був із вище перелічених суб'єктів підвищеного злочинного впливу – усі вони характеризуються і їх об'єднує, те що вони є небезпечними, холоднокровними, з особливими поглядами світобачення.

Також такими негативним на нашу думку є те, що дані суб'єкти були раніше, існують зараз і будуть існувати, здійснюючи злочинну діяльність. З характеристики даних суб'єктів підвищеного злочинного впливу зрозуміло те, що їх структура тобто ієрархія є стійкою, визначеною і їх діяльність, життя, здійснюється шляхом розділення певних «ролей» тобто кожен виконує свої повноваження, функції.

РОЗДІЛ 2

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ СКЛАДУ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ВЧИНЕНИХ СУБ'ЄКТАМИ ПІДВИЩЕНОГО ЗЛОЧИННОГО ВПЛИВУ

2.1.Об'єкт складу кримінальних правопорушень вчинених суб'єктами підвищеного злочинного впливу

В юридичній літературі другої половини ХХ століття висловлювалися різні думки щодо того, що є підставою кримінальної відповідальності. Водночас таку підставу називали виною, фактом вчинення злочину, наявністю складу злочину у вчиненому діянні тощо. Наприклад, професор М. А. Гельфер 1972 визнав склад злочину одним із найважливіших інститутів радянського кримінального права, значення якого, на думку вченого, полягало насамперед у тому, що склад злочину є єдиною підставою кримінальної відповідальності; наявність у суспільно небезпечному діянні особи складу злочину, передбаченого кримінальним законом як підставу кримінальної відповідальності, – одним із найважливіших положень радянського кримінального права. Дослідивши чинні на той час законодавчі постанови, М. А. Гельфер зробив, за його оцінкою, ще один принциповий висновок, а саме, що вчинення діяння, що містить ознаки складу злочину, є єдиною підставою кримінальної відповідальності. Цей висновок означає, що лише в межах складу злочину можна розрізнити об'єктивні та суб'єктивні підстави кримінальної відповідальності, поза складом злочину (злочину) немає та не може бути інших підстав кримінальної відповідальності. [2, с. 89–92]. З іншого боку, прихильники зізнання самого факту вчинення злочину, який має бути завищеним серед підстав кримінальної відповідальності (але з одночасним запереченням важливості та значення складу злочину як такого) стверджували, що: по -перше, у стосовно конкретних злочинів

конкретний склад злочину становить абстракцію, яка, як наслідок, не може бути підставою кримінальної відповідальності; по -друге, в єдності складу злочину та злочину, що визначає зміст цієї єдності, тобто злочин, але не його форму - склад, а отже саме злочин є основою кримінальної відповідальності; по -третє, обов'язковою умовою є виявлення ознак складу злочину, за відсутністю якої не може наставати кримінальна відповідальність, але цього ще не достатньо для виникнення кримінально-правових відносин. Наявність складу злочину у діях особи лише у сукупності з іншими ознаками, що характеризують особистість злочинця, сутність вчиненого нею діяння, наслідки злочинної поведінки, умови, за яких був скоєний злочин, та низка інших обставин дає можливість поставити питання про наявність підстав для притягнення конкретної особи до кримінальної відповідальності [13,с. 8–9].

Роль і значення об'єкта злочинного посягання як елемента складу кримінального правопорушення у з'ясуванні юридичної природи і соціального змісту злочинного діяння, ступеня його суспільної небезпечності надто високі. Саме об'єкт кримінального правопорушення більш повно, порівняно з іншими елементами складу злочину, відображає характер суспільної небезпечності вчиненого діяння. Визначення поняття об'єкта кримінально-правової охорони сприяє і визначенню відповідної кримінально-правової норми у системі Особливої частини кримінального законодавства, правильній кваліфікації вчиненого, відмежуванню його від суміжних (подібних) кримінальних правопорушень і забезпечує диференціацію кримінальної відповідальності і покарання.

Проголошення Конституцією України особи, її життя та здоров'я, честі та гідності, недоторканності та безпеки як найвищої суспільної цінності та визнання діяльності держави щодо утвердження та забезпечення прав і свобод людини та її головного обов'язку, а також права та свободи та їх гарантії [14] – чинником, який визначає зміст і

спрямованість діяльності держави, збагатила методологічну базу юридичної науки, зробила необхідним перегляд усталених концепцій правових інститутів кримінального права, обґрунтовано забезпечила подальший розвиток аксіологічного, тобто ціннісного аспекту об'єкта кримінального правопорушення.

Внаслідок цього розроблені нові концепції об'єкта кримінального правопорушення:

- а) блага/правові блага;
- б) цінності;
- в) громадська безпека та ін [15, с. 84].

Безсумнівно, що перераховані поняття внаслідок їх перебування на ранній стадії розвитку не можуть бути незаперечними та досконалими., а тому спричиняють заперечення та потребують додаткової аргументації.

Аналіз (характеристика) об'єкта кримінального правопорушення має важливе значення й для досліджуваного складу злочинів вчинених суб'єктами підвищеного злочинного впливу.

Питання визначення об'єкту кримінальних правопорушень вчинених суб'єктами підвищеного злочинного впливу, є досить неоднозначним, через те що законодавець в Примітці №1 ст. 255 КК України вказує, що «під злочинним впливом слід розуміти будь-які дії особи, яка завдяки авторитету, іншим особистим якостям чи можливостям сприяє, спонукає, координує або здійснює інший вплив на злочину діяльність, організовує або безпосередньо здійснює розподіл коштів, майна чи інших активів доходів від них), спрямованих на забезпечення такої діяльності». Тобто такий підхід є невиправдано широким, і об'єкти вчинених кримінальних правопорушень можуть бути різні, залежно від вчиненого конкретно кримінального правопорушення, де суб'єктом буде «суб'єкт підвищеного злочинного впливу» [3, с. 88]. Кримінальних правопорушень вчинених суб'єктами

підвищеного злочинного впливу досить багато, з найрозповсюджених можна відмітити кримінальні правопорушення передбаченні наступними статтями КК України: ст.ст 110-2, 186, 189, 255, 255-1, 255-2, 258-3, 258-5, 257, 258-5, 260, 317, 322, 447 та інші [24].

На прикладі указаних нами статей КК України, визначимо, що є об'єктом вчинених кримінальних правопорушень суб'єктами підвищеного злочинного впливу.

Стаття 110-2. КК України «Фінансування дій, вчинених з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, зміни меж території або державного кордону України»

Основним безпосереднім об'єктом кримінального правопорушення є національна безпека у сфері державної безпеки й у політичній сфері, яка полягає у відсутності загрози порушення встановлених Конституцією, законами України і міжнародними правовими актами порядку створення і діяльності вищих органів державної влади, територіальної цілісності України та порядку визначення її території. Його додатковим факультативним **об'єктом** може бути встановлений порядок виконання представниками влади своїх службових повноважень, особисті права та свободи людини і громадянина, життя та здоров'я особи, власність [25].

У ст. 255, 255-1, 255-2, 258-3, 258-5, 257, 258-5, 260 КК України Основним безпосереднім об'єктом є громадська безпека. Поняття "громадська безпека" слід розуміти як стан захисту громадянського суспільства, що характеризується відсутністю небезпеки для життя та здоров'я людей, для їх душевного спокою та майнових прав, для нормальної роботи підприємств, установ та організацій, незалежно від форми власності, за цілісність та збереження матеріальних цінностей [4].

Деякі з небезпечних кримінальних правопорушень, вчинених суб'єктом посиленого злочинного впливу, є кримінальними злочинами у сфері торгівлі наркотичними засобами, психотропними речовинами, їх

аналогами або прекурсорами, включаючи "Організацію або утримання місць для незаконного вживання, виробництва або виготовлення наркотичних засобів, наркотики, психотропні речовини або аналоги" ст. 317 Кримінального кодексу України," Незаконне організація або утримання місць для вживання алкогольних наркотиків" ст. 322 КК України [24], де об'єктом є здоров'я населення (особи). Поняття "здоров'я" означає стан живого організму, в якому всі органи здатні добре виконувати свої життєві функції. Охорона здоров'я громадян - одне з завдань держави. В Україні державним органом, який займається питаннями здоров'я громадян, є Міністерство охорони здоров'я України.

Здоров'я-це стан повного фізичного, психічного та соціального благополуччя, а не лише відсутність хвороби чи хвороби. Здоров'я можна визначити як здатність адаптуватися та управляти фізичними, психічними та соціальними проблемами протягом усього життя.

Отже, можна зробити висновок, що суб'єкти підвищеного злочинного впливу, можуть вчиняти різні за своєю природою, ступеню тяжкості кримінальні правопорушення, які посягають на різноманітні об'єкти охорони. Так серед об'єктів посягання суб'єктів підвищеного злочинного впливу може бути: власність, громадська безпека, національна безпека, здоров'я, життя та інше.

2.2. Об'єктивна сторона складу кримінальних правопорушень вчинених суб'єктами підвищеного злочинного впливу

Серед вчених-правознавців за відсутності кримінально-правового визначення поняття об'єктивної сторони кримінального правопорушення немає розбіжностей щодо його характеристики. Переважна точка зору полягає в тому, що об'єктивна сторона кримінального правопорушення визначається як зовнішній прояв (зовнішнє вираження, зовнішній бік, зовнішнє діяння) суспільно небезпечного посягання. Це підкреслює, по-перше, її відмінність від суб'єктивної сторони, по-друге, її роль і значення у розкритті сутності та змісту внутрішнього механізму злочинної поведінки. При цьому ми розглядаємо його суспільну небезпеку та шкідливість як обов'язкові властивості та перераховуємо притаманні йому особливості. Особливо наголошується, що створення загрози заподіяння чи шкоди охоронюваним кримінальним правом суспільним відносинам (цінностям, благам, інтересам) досягається шляхом виконання об'єктивної сторони кримінального правопорушення [16, с. 65; 21, с. 117; 20, с. 84; 31, с. 139; 39, с.115].

Відповідно до інакшої точки зору об'єктивна сторона є одним із елементів складу кримінального правопорушення, що охоплює ознаки, які характеризують злочин із позиції його зовнішнього виявлення [17, с. 133; 18, с. 101].

Розбіжною від аналізованих є точка зору (яку розподіляємо ми) на поняття об'єктивної сторони кримінального правопорушення як на протиправний і суспільно небезпечний зовнішній часовий (Ми самі додаємо, що з огляду на його рух у просторі, потім «просторовий») процес, що характеризується поєднанням специфічних (певних) особливостей [2, с. 34]. Досліджуючи проблему об'єктивної сторони

злочину, В. Н. Кудрявцев, наприклад, ще 1960 року зазначав, що об'єктивна сторона злочину – процес суспільно небезпечного і протиправного посягання на охоронювані законом інтереси, розглянутий з його зовнішньої сторони, з погляду послідовного розвитку тих подій та явищ, що розпочинаються зі злочинної дії (бездіяльності) суб'єкта і завершуються настанням злочинного результату [37, с. 24].

Серед правознавців немає розбіжностей щодо змісту об'єктивної сторони кримінального правопорушення, що визначає: а) що таке злочин; б) як це робиться і які наслідки це тягне за собою; в) за яких умов проводиться місце, час, середовище тощо; г) якими засобами та інструментами виконується [19, с. 107; 23, с. 101].

З урахуванням змісту об'єктивної сторони були виявлені такі нормативні ознаки: 1) суспільно небезпечна дія (дія чи бездіяльність) 2) кримінальна шкода, завдана такою діяльністю / заподіяна шкода або створення загрози їх настання ; 3) причинний зв'язок між діянням і заподіяною шкодою/завданими збитками, а так само загрозою їх заподіяння/настання; 4) спосіб, знаряддя і засоби, місце, час, обстановка вчинення злочину [17, с. 133; 20, с. 103; 22, с. 85]. Місце, час і обстановка вчинення злочину, зважаючи на їх можливе об'єднання (сполучення) у різні комбінації, ще називають ситуацією вчинення злочину [21, с. 133]. З уваги на положення щодо поняття кримінального правопорушення, закріплене в ч. 1 ст. 11 КК, підкреслимо, що для визнання кримінальним правопорушенням тієї або іншої дії або бездіяльності, що формально містить ознаки будь -якого діяння, передбаченого Кримінальним кодексом, необхідно, щоб воно (дія) заподіяло або могло завдати (створити загрозу настання) значної шкоди фізичній чи юридичній особі, суспільству чи державі.

Підсумовуючи викладене, можна визначити, що об'єктивна сторона складу кримінального правопорушення – це:

1) зовнішній акт (зовнішній прояв) суспільно небезпечного посягання, спрямований на створення загрози або заподіяння шкоди охоронюваним кримінальним законом суспільним відносинам (благу, цінності), що розвиваються в часі та просторі та спричиняють настання (виникнення загрози). настання) соціально шкідливих змін навколишнього середовища;

2) обов'язковий елемент / обов'язковий компонент будь -якого злочинного діяння, що характеризується набором ознак, строго визначених кримінальним законом;

3) нерозривний зв'язок з іншими ознаками кримінального правопорушення - об'єктом, суб'єктом і суб'єктивною стороною, що утворюють у сукупності зміст злочину; саме зовнішня сторона злочинної поведінки особи, тобто об'єктивна сторона кримінального правопорушення, розкриває сутність і зміст його внутрішніх механізмів;

4) сукупність суворо визначених кримінальним законом ознак, серед яких дія чи бездіяльність, вчинені певним чином, причинний зв'язок і злочинна жалість, є її самостійними/системними виховними ознаками; інші, такі як: місце, час, середовище вчинення кримінального правопорушення характеризують кримінальне правопорушення в цілому і за їх зовнішній прояв розглядаються як обставини вчинення кримінального правопорушення.

Яскравим прикладом кримінального правопорушення вчиненого суб'єктом підвищеного злочинного впливу передбачений ст. 255 КК України «Створення, керівництво злочинною спільнотою або злочинною організацією, а також участь у ній» З об'єктивної сторони злочин може виразитися у таких формах:

- 1) створення злочинної організації;
- 2) керівництво злочинною .організацією;
- 3) участь у злочинній організації;
- 4) участь у злочинах, вчинюваних такою організацією;»

У ст. 255 КК України вид злочинної спільноти чи злочинної організації не конкретизовано: це може бути будь-яка злочинна організація, метою якої є вчинення хоча б одного тяжкого чи особливо тяжкого злочину, або діяльність якої пов'язана із вчиненням кількох злочинів. При цьому жодних інших додаткових ознак такої організації (озброєння, спеціальне призначення створення та діяльності тощо) законодавством не передбачено.

Під створенням злочинної організації слід розуміти дії, спрямовані на виникнення злочинної організації. Особа, яка створила злочинну організацію, у майбутньому не може бути її керівником чи учасником

Керівництво злочинною організацією передбачає здійснення організаційно-розпорядчих функцій для організації в цілому або її структурні підрозділи. Про поняття створення (утворення) злочинної організації та керівництва (управління).

Керівництво вчиненням злочину (злочинів) передбачає спрямування зусиль інших співучасників на безпосередню реалізацію об'єктивної сторони злочину (дій винного) або забезпечення виконання (дії пособника і підбурювача). Вона може включати, серед іншого: а) надання вказівок для конкретних учасників злочину щодо вчинення певних дій, що становлять об'єктивну сторону вчиненого злочину, або забезпечення здійснення таких дій; б) узгодження дій співучасників (їх розміщення на місці злочину, визначення послідовності вчинення злочинних дій, форми та порядку спілкування співучасників під час їх вчинення); в) забезпечення прикриття злочинних дій співучасників тощо [25].

Управління злочинним співтовариством або злочинною організацією полягає у здійсненні комплексу дій, спрямованих на управління процесом підтримання функціонування (забезпечення існування та збереження організації) організованої групи чи злочинної організації як стійкого об'єднання осіб та/або їхню злочинну діяльність.

Управління процесом підтримки функціонування злочинного співтовариства чи злочинної організації як стійких організаційних об'єднань передбачає: а) забезпечення дотримання загальних правил поведінки, підтримання дисципліни; б) набір нових членів таких об'єднань; в) розподіл (перерозподіл) функціональних обов'язків їх членів; г) планування вчинення конкретних злочинів зокрема та/або здійснення злочинної діяльності загалом; д) удосконалення організаційної структури асоціації; е) організація заходів щодо висвітлення діяльності об'єднання [25].

Управління процесом здійснення злочинною спільнотою чи злочинною організацією злочинної діяльності (вчинення конкретних злочинів) включає: а) визначення цілей і напрямів такої діяльності, конкретних завдань, які ставляться перед групою чи організацією, їх структурними частинами або окремих учасників;

б) ініціювання здійснення певного виду злочинної діяльності або вчинення конкретних злочинів, визначення їх об'єкта, способу вчинення; в) уніфікація та координація дій окремих учасників, структурних підрозділів об'єднань тощо.

Управління розлитим злочином або злочинною організацією може здійснюватися у формі видачі наказів, розпоряджень, вказівок, проведення інструктажів, організації звітів про здійснення певних дій, прийняття рішень щодо застосування заходів впливу проти учасників злочинного об'єднання за невиконання вказівок його керівництва або порушення прийнятих у ньому. правила поведінки [40, с. 132].

Утворення злочинного співтовариства чи злочинної організації — це сукупність дій щодо організації (утворення, створення, створення) стійкого об'єднання у формі злочинного співтовариства чи злочинної організації для вчинення одного чи кількох кримінальних правопорушень.

Участь у злочинній організації передбачає членство в злочинній організації, особа стає учасником злочинної організації з моменту її утворення (якщо вона входить до кола осіб, з яких ця організація спочатку виникає) або з моменту, коли інші учасники погодилися прийняти його до вже існуючої організації. Участь у злочинній організації означає вчинення різних дій в інтересах такої організації, виконання частини функцій організації. Учасник здійснює дії в інтересах організації разом з іншими її учасниками або самотійно, за його потенційною допомогою, враховується вся організація та її окремі члени [40, с. 133]. Він може виступати в ролі виконавця окремих злочинів, планувати їх, здійснювати допоміжні дії, виконувати індивідуальні розпорядження керівників організації.

Загальним для зазначених форм об'єктивної сторони є те, що вони за ознаками задуму утворюють злочини з формальним складом, тобто не поєднуються з настанням суспільно небезпечних наслідків, а визнаються закінченими з моменту вчинення дій, визначених законом.

З об'єктивної сторони наприклад кримінальне правопорушення передбачене ст. 255-1 КК України «Встановлення, посилення та поширення в суспільстві злочинного впливу» [24] полягає у таких діях:

1)сприянні (створення умов) злочинній діяльності. Під поняттям «сприяння учасникам злочинних організацій» - це допомога організації в цілому, її підрозділам чи окремим учасникам, покликана забезпечити існування та розвиток організації, можливість реалізації злочинних намірів, які вони перед собою ставили [4]. Ця допомога не поширюється на вчинення конкретних нападів злочинною організацією – така допомога означає співучасті у відповідних злочинах. «Злочинну діяльність» будь-яку діяльність спрямовану на готування до визначеної чи невизначеної кількості кримінальних правопорушень, скоєння замахів [4].

2) спонукані до злочинної діяльності. Згідно з Великим тлумачним словником сучасної української мови, спонуканням є викликання у когось-небудь бажання робити що-небудь; змушування, схилення, заохочення до якоїсь дії, певного вчинку, а схиленням – навернення, спрямовування, приваблення до кого-, чого-небудь [4]. Тобто суб'єкт підвищеного злочинного впливу змушує, схиляє, заохочує до здійснення злочинної діяльності.

3) координації злочинної діяльності. Під поняттям «координації» мається на увазі погодження, зведення до відповідності, установлення взаємозв'язку, контакту в діяльності людей, між діями. Координація злочинної діяльності полягає у злагодженості дій, які будуть становити склад кримінального правопорушення.

4) здійснення іншого впливу на злочинну діяльність, злочинний вплив - будь-які дії особи, завдяки владі, іншим особистим якостям чи здібностям, сприяють, спонукають, координують чи здійснюють інший вплив на злочинну діяльність, організовують чи безпосередньо розподіляють кошти, майно. або інші активи (дохід від них), спрямовані на забезпечення такої діяльності.

5) організація розподілу коштів, майна чи інших активів (доходів від них), спрямованих на забезпечення злочинної діяльності.

6) безпосереднє здійснення розподілу коштів, майна чи іншого майна (доходу від них), спрямованого на забезпечення злочинної діяльності [25].

Отже, розглянувши об'єктивну сторону деяких кримінальних правопорушень вчинених суб'єктом підвищеного злочинного впливу, можна сказати, що об'єктивна сторона це зовнішня сторона вчиненого кримінального правопорушення, що визначає суспільну небезпеку конкретного діяння та його наслідки.

2.3. Суб'єкт складу кримінальних правопорушень вчинених суб'єктами підвищеного злочинного впливу

Серед загальних та істотних ознак кримінального правопорушення, закріплених у формально-матеріальному його визначенні (ч. 1 ст. 18 КК України) [24], чільне місце відведено вчиненню його суб'єктом кримінального правопорушення, оскільки кримінальне правопорушення- це певний тип людської поведінки, конкретний акт людської поведінки, який відбувається в певній ситуації, місці і час, завжди проявляється в конкретній дії або бездіяльності.

Серед загальних та істотних ознак кримінального правопорушення, закріплених у його формально-матеріальному визначенні (ч. 1 ст. 18 КК), основне місце відводиться вчиненню суб'єктом кримінального правопорушення, оскільки кримінальне правопорушення за становить певний тип поведінки людини, конкретний акт поведінки людини, те, що відбувається в певній обстановці, місці і часі, він завжди опиняється в конкретній дії чи бездіяльності.

Кримінальне правопорушення може вчинити не будь-яка особа, а лише та, яка має правові ознаки, визначені законом про кримінальну відповідальність [15, с. 122; 31, с. 158]. Тобто, нормативно визначені ознаки суб'єкта кримінального правопорушення разом з іншими об'єктивними та суб'єктивними ознаками визначають конкретне суспільно небезпечне діяння як злочинне діяння та слугують підставою для визнання наявності кримінального правопорушення в конкретному діянні. особи. Зв'язок суб'єкта кримінального правопорушення з іншими ознаками складу злочину полягає в тому, що саме через дії суб'єкта реалізується злочинне посягання на об'єкт, передбачений кримінальним законом, від того, що характер злочинного посягання залежить від

предмет злочину. Отже, питання суб'єкта кримінального правопорушення, як правильно зазначено у теорії кримінального права, насправді є питанням про особу, яка вчинила кримінальне правопорушення і підлягає кримінальній відповідальності [31, с. 157]. Відповідно до ч. 1 ст. 18 КК суб'єктом кримінального правопорушення є осудна особа, яка вчинила кримінальне правопорушення у віці, в якому відповідно до кримінального законодавства може настати кримінальна відповідальність, тобто ця норма також визначає сукупність обов'язкових ознаки особи, за наявності яких можна констатувати факт вчинення цією особою конкретного кримінального правопорушення [23, с. 85]. Нормативне визначення поняття суб'єкта кримінального правопорушення виключає суперечності між вченими-юристами щодо дослідження та розробки теоретичних положень цього елемента кримінального правопорушення, що має низку обов'язкових ознак, виходячи з його визначення:

«а) фізична особа (людина);

б) осудність такої особи;

в) досягнення такою особою встановленого кримінальним законом віку до моменту вчинення кримінального правопорушення» [17, с. 150–151; 28, с. 122–123].

Посилання у законі на те, що лише особа (фізична особа) може бути суб'єктом кримінального правопорушення, виключає можливість притягнення юридичних осіб до кримінальної відповідальності, і є продовженням принципу індивідуальної відповідальності, принципу вини, коли кожна особа несе відповідальність за вчинене нею конкретне суспільно небезпечне діяння з урахуванням її психічного ставлення до досконалої дії чи бездіяльності, передбаченої кримінальним законом, та її наслідків. Правове визнання лише фізичної особи суб'єктом кримінального правопорушення в теорії кримінального права обґрунтовано не лише положеннями, закріпленими у статтях 7 і 8 КК

України про кримінальну відповідальність за кримінальні правопорушення, вчинені громадянами України, іноземців чи осіб без громадянства, а також можливістю за таких умов забезпечити індивідуалізацію кримінальної відповідальності та покарання [24].

Ще однією обов'язковою ознакою суб'єкта кримінального правопорушення є його предмет. Відповідно до ч. 1 ст. 18 КК осудна особа, яка вчинила суспільно небезпечне діяння, визначене КК як злочин, визнається суб'єктом конкретного кримінального правопорушення і підлягає кримінальній відповідальності за умови, що на момент вчинення такого діяння досягнуто віку, встановленого кримінальним законом. «За загальним правилом, закріпленим у ч. 1 ст. 22 КК кримінальній відповідальності підлягають особи, яким до вчинення кримінального правопорушення виповнилося шістнадцять років.» [24].

Поняття суб'єкта кримінального правопорушення як самостійного елемента складу охоплює лише ті особистісні ознаки та властивості злочинця, за якими вчинене ним суспільно небезпечне діяння може бути визнане злочинним, а особа, що вчинила кримінальне правопорушення, – притягнута до кримінальної відповідальності.

Так як ми розглядаємо питання суб'єкту складу кримінальних правопорушень вчинених суб'єктами підвищеного злочинного впливу, відповідно суб'єктом кримінальних правопорушень розглянутих у попередніх питаннях виступає - суб'єкт підвищеного злочинного впливу тобто особа завдяки своєму авторитету та іншим особистим якостям чи здібностям здійснює злочинний вплив та координує злочинну діяльність інших осіб, які здійснюють злочинний вплив.

Звичайно відповідному суб'єкту притаманні ознаки звичайного суб'єкта кримінального правопорушення передбаченні КК України, такі як: осудність, це є фізична особа, досягнення відповідного віку.

Якщо говорити про суб'єкта підвищеного злочинного впливу у тому числі «вора в законі» вони є «спеціальним суб'єктом» так як окрім обов'язкових ознак суб'єкта кримінального правопорушення, суб'єкти підвищеного злочинного впливу, «вори в законі» мають своєрідні притаманні їм особливості: відбуття ними покарання за раніше вчиненні кримінальні правопорушення, тобто вони мали вже судимість і можливо не одну, завдяки чому вони є юридично обізнаними і більш обережними так як знають, як «обійти закон» і тд. Ще однією із особливостей даного суб'єкта є те що, «вор в законі» як правило безпосередньо не бере участі у вчиненні кримінальних правопорушень, а лише координує та керує злочинною діяльністю [33, с. 75].

Також важливою ознакою і відмінністю «суб'єкта підвищеного злочинного впливу» є наявність авторитету. Під поняттям авторитет у даному випадку мається на увазі загальновизнаний вплив, на переконання й поведінку людей певних осіб, організацій. Авторитетною собою є та особа, що користується загальним визнанням, впливом у нашому випадку суб'єкт злочинного впливу.

Що стосується такого критерію, як вік то звичайно керуючись положеннями КК України ч.1.ст 22 за загальним правилом з 16 років, а за окремі кримінальні правопорушення навіть з 14 років [24], але на практиці звичайно, суб'єктом підвищеного злочинного впливу є значно старші особи, не завжди, але здебільшого це вік від 40 до 60 років. Тобто особи, які у злочинній діяльності мають стаж та стали так званими авторитетами, ворами в законі і здійснюють злочинний вплив, а саме «будь-які діяння спрямовані на планування, організацію, координацію, фінансування, приховування злочинної діяльності, керівництво нею, схиляння до неї чи сприяння їй, а також здійснення протиправного впливу на прийняття рішень фізичними чи юридичними особами, включаючи вирішення конфліктних ситуацій між ними.

2.4. Суб'єктивна сторона складу кримінальних правопорушень вчинених суб'єктами підвищеного злочинного впливу

Зовнішній прояв злочинної поведінки та її шкідливих наслідків є результатом тих психічних внутрішніх (суб'єктивних) процесів мислення, бажань/вібрацій та волі особи, які виникають у її свідомості до, під час та після вчинення конкретного кримінального правопорушення. . На відміну від об'єктивної – це зовнішня сторона кримінального правопорушення, суб'єктивна – його внутрішня сторона, яка є необхідним елементом будь-якого складу злочину та відображає психічне ставлення особи до вчиненого кримінального правопорушення.

В теорії кримінального права суб'єктивна сторона складу кримінального правопорушення визначається як психічна діяльність винної особи, що безпосередньо пов'язана із вчиненням кримінального правопорушення та становить нерозривну єдність таких компонентів, як інтелектуальний і вольовий процеси, як внутрішня сутність злочинного діяння, внутрішні процеси, що відбуваються в психіці здорової людини при вчиненні суспільно небезпечного діяння, передбачені кримінальним законом [41, с. 169].

Суб'єктивна сторона кримінального злочину - це, по-перше, психологічне ставлення суб'єкта до навколишньої дійсності і скоєного діяння. По-друге, це уявний процес, який розгортається в часі, має свою власну динаміку, початок і кінець; цей процес відбувається на тлі певного психічного стану випробуваного. По-третє, суб'єктивна сторона розкриває певні особисті психологічні властивості / риси суб'єкта.

Важливість з'ясування суб'єктивної сторони як заключного етапу при визначенні складу кримінального злочину – єдиної підстави кримінальної відповідальності – полягає у тому, що:

а) він є обов'язковим елементом будь-якого кримінального злочину, і його наявність або відсутність дозволяє відрізнити злочинне діяння від некримінального;

б) суб'єктивна сторона впливає на кваліфікацію кримінальних правопорушень і дозволяє розрізнити кримінальні правопорушення, ідентичні за об'єктивними ознаками;

в) зміст суб'єктивної сторони впливає на тяжкість кримінального правопорушення, ступінь суспільної небезпеки суб'єкта і, отже, на накладення покарання;

г) характер суб'єктивної сторони впливає на рішення про звільнення особи від кримінальної відповідальності і покарання [31, с. 178;17, с. 137].

За загальним правилом, суб'єктивна сторона кримінального злочину розглядається як процес мислення, бажання і волі особи, який відображає його об'єктивне поведінку і інші зовнішні обставини, пов'язані з вчиненням кримінального злочину. Теорія кримінального права висловлює як мінімум дві точки зору на поняття і внутрішню конструкцію суб'єктивної сторони кримінального злочину. Менш поширене твердження, що суб'єктивна сторона ототожнюється з виною. Прихильники другої позиції вважають, що суб'єктивна сторона кримінального правопорушення - це внутрішня сутність злочину, внутрішні процеси (почуття, мислення, наміри, мета, воля), які відбуваються в психіці розсудливої людини при вчиненні злочину. кримінально-правові суспільно небезпечні дії [19, с. 169], психічна діяльність людини, що відображає ставлення її свідомості і волі до здійснюваного їм суспільно небезпечного діяння і його шкідливих наслідків [22, с. 142]. На їхню думку, цей процес вираження волі людини схематично виглядає так: в залежності від тієї чи іншої потреби людини виникає фактор певної поведінки - мотив; характер і зміст мотиву

породжують мета; мета призводить до формування волі людини; воля проявляється в конкретному акті [23, с. 169].

Виступаючи проти визнання провини як основної ознаки суб'єктивної сторони, вчені стверджують, що вина сама по собі не розкриває внутрішніх мотивів, що призвели до вчинення злочинного діяння, і не вказує на те, чого людина домагався при вчиненні кримінального злочину. Цю роль виконують такі самостійні ознаки суб'єктивної сторони кримінального правопорушення, як мотив і мета кримінального правопорушення. [39, с. 150].

Отож, зміст суб'єктивної сторони складу кримінального правопорушення характеризують певні юридичні ознаки: вина, мотив, мета і емоційний стан.

Вина людини є одним з основних і обов'язкових ознак суб'єктивної сторони складу кожного кримінального правопорушення. Згідно зі ст. 23 КК «виною є психічне ставлення особи до вчинюваної дії чи бездіяльності, передбаченої КК України, та її наслідків, виражене у формі умислу або необережності» [24].

Так кримінальні правопорушення вчиненні суб'єктами підвищеного злочинного впливу завжди мають форму вини у формі прямого умислу.

Відповідно до ч.2 ст.24 КК України кримінальне правопорушення визнається вчиненим умисно, якщо особа, яка його вчинила, усвідомлювала суспільно небезпечний характер своєї дії чи бездіяльності, передбачала її суспільно небезпечні наслідки і бажала їх або навмисно допускала настання цих наслідків [24].

Два характерних ознаки наміру: інтелектуальний і вольовий.

Інтелектуальна:

1) усвідомлення особою суспільно небезпечного характеру своєї дії чи бездіяльності;

2) передбачення його суспільно небезпечних наслідків.

Вольовий знак: суб'єкт має бажання наступити суспільно небезпечних наслідків вчиненого ним вчинку або його свідомого визнання.

Залежно від поєднання інтелектуальних та вольових ознак у свідомості злочинця умисел буває прямим і непрямим (кінцевим). З урахуванням емоційної сторони вчиненого злочину та часу формування умислу: продуманий заздалегідь; такі, що виникли раптово і вразили.

Заздалегідь обдуманий:

- виникає у винного ще до початку вчинення злочину;
- найважливіші дії і умови, які будуть мати значення для успішного здійснення злочинного наміру, обдумуються завчасно.

Так наприклад у ст.255. КК України «Створення, керівництво злочинною спільнотою або злочинною організацією, а також участь у ній» з суб'єктивної сторони вина виражається у формі прямого умислу, так як суб'єкт підвищеного злочинного посягання усвідомлював суспільно небезпечний характер своєї дії передбачав її суспільно небезпечні наслідки і бажав їх або свідомо припускав настання цих наслідків [35]. Тобто суб'єкт підвищеного злочинного впливу обдуманно створює, або керує злочинною спільнотою або злочинною організацією. Із урахуванням емоційної сторони вчиненого злочину і часу формування умислу: здебільшого заздалегідь обдуманий. Так як злочинна спільнота або злочинна організація це певна група осіб, які як правило є надійними тобто заздалегідь відібраними, а також створення спільноти чи організації обумовлюється здійсненням певної злочинної діяльності в майбутньому, інакше кажучи даний вид кримінального правопорушення заздалегідь продуманий та запланований.

Іншою юридичною ознакою суб'єктивної сторони є мотив, який завжди у кримінальних правопорушеннях із прямим умислом передумує умислу, що виникає та укріплюється лише під впливом будь-якого, але найчастіше конкретного мотиву. Мотив кримінального правопорушення

– це ті усвідомлені особою внутрішні спонукання, які зумовлюють у неї рішучість вчинити кримінальне правопорушення і виконують керівну роль за скоєння такого кримінального правопорушення. Тобто, мотив і є спонукальною причиною, зокрема злочинної поведінки людини, впливає на формування умислу, його спрямованість і реалізацію, але змістом, сутністю умислу не охоплюється, тобто в конкретних випадках під час кваліфікації кримінального правопорушення виконує самостійну кримінально-правову роль, має самостійне кримінально-правове значення. В теорії кримінального права немає розбіжностей під час визначення поняття мотиву кримінального правопорушення, під яким розуміється саме внутрішнє спонукання, рушійна сила вчинку людини, що визначає його зміст і допомагає більш глибоко розкрити психічне ставлення особи до вчиненого [22, с. 162], усвідомлена спонука особи, яка викликала у неї намір вчинити кримінальне правопорушення [17, с. 181] тощо.

Мотив відносять до факультативних ознак суб'єктивної сторони, оскільки мотив, на відміну від вини, впливає на кваліфікацію діяння лише у випадках, прямо передбачених нормами Особливої частини КК. Мотив також може виконувати роль кваліфікуючої/особливо кваліфікуючої ознаки.

Найчастіше мотивом кримінальних правопорушень вчинених суб'єктом підвищеного злочинного впливу є заволодіння майном та самоутвердження себе як лідера «авторитета». Мотиви створення злочинної спільноти, злочинної організації можуть бути різними, але із низинним забарвленням – користь, прагнення до наживи, матеріальної вигоди тощо.

Важливу роль у характеристиці кримінального правопорушення виконує мета його вчинення. Якщо уявлення про мотив кримінального правопорушення дозволяє відповісти на запитання, чим керувалася особа, вчинюючи кримінальне правопорушення/що її спонукало на

вчинення\кримінального правопорушення, то з'ясування мети кримінального правопорушення дозволяє визначити спрямованість злочинних дій, той ближчий результат, до якого прагне винна особа. На відміну від мотиву мета кримінального правопорушення є уявленням особи про ті бажані зміни у навколишньому середовищі, що мають настати внаслідок вчинення злочинного діяння, тобто мета як уявлення про бажаний результат злочинного діяння характеризує процес мислення, його спрямованість і визначає те, до чого прагне винний, умисно порушуючи закон. В теорії кримінального права мета кримінального правопорушення визнається уявленням особи про суспільно небезпечний наслідок злочинного діяння, про ту шкоду, яка завідомо для винного настане для охоронюваних кримінальним законом відносин і яка водночас для нього бажана [16, с. 183; 21, с. 178], є тим уявним результатом, що усвідомлюється винним, до якого він прагне/прямує, вчиняючи конкретний злочин [38, с. 184; 39, с. 178]. Мета кримінального правопорушення характеризується тим самим кримінально-правовим значенням, що і його мотив.

По -перше, мета є обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони лише у випадках її визначення поряд з іншими істотними ознаками у кримінально -правовій нормі, а також у випадках, коли за своєю природою конкретний акт передбачає наявність конкретна мета.

По -друге, мета може впливати на тяжкість злочину і бути визначена в нормі як кваліфікуюча або особливо кваліфікуюча ознака кримінального правопорушення.

По-третє, за призначення покарання мета може бути визначена обставиною, що пом'якшує або обтяжує його. У передбачених кримінальним законодавством випадках мета є умовою, за наявності якої діяння, що формально є кримінальним правопорушенням, насправді такими не визнаються (необхідна оборона – ст. 36 КК, виконання законного наказу або розпорядження – ст. 41 КК тощо) [24].

Наприклад, суб'єкт посиленого злочинного впливу може вчинити злочин, передбачений ст. 257 «Бандитизм» [24], спеціальна мета цього злочину - «здійснити напади на підприємства, установи, організації чи окремих громадян», тобто банда прагне досягти злочинного результату за допомогою насильства або створити реальна загроза її використання, діяти раптово, агресивно ... Водночас злочинець повинен усвідомлювати, що його діяльність пов'язана з бандою, розуміти його специфічну роль у ній. В основному організатори банди є суб'єктами посиленого злочинного впливу. Таким чином, здійснюючи бандитизм, особа усвідомлює суспільно небезпечний характер своїх дій, а також передбачає настання наслідків у вигляді загрози громадській безпеці, оскільки знає, що суть банди полягає у здійсненні нападів [6, стор. 150].

Варто зазначити, що організація банди та участь у банді за їх істотними характеристиками не відрізняються від подібних дій, які є ознаками кримінального правопорушення, передбаченого ст. 255 Кримінального кодексу України. У той же час організатор - що може бути предметом посиленого злочинного впливу або членом банди - не обов'язково повинен брати участь у атаках, вчинених бандою.

Теорія кримінального права та судова практика відома також такою ознакою суб'єктивної сторони, як емоційний стан винної особи. Певна емоційна забарвлення, яка виражає почуття особи у зв'язку із вчиненням конкретної дії (почуття задоволеності, невдоволення, збудження / збентеження, гніву, страху тощо [37]), властива багатьом злочинам і, як загальне правило, не впливає на кваліфікаційні дії, тобто не включає ознак суб'єктивної сторони конкретних правопорушень. Але в основному кримінальні правопорушення, вчинені суб'єктом посиленого злочинного впливу з суб'єктивної сторони, не є такою ознакою, як емоційний стан.

Висвітлення всіх ознак суб'єктивної сторони є своєрідним кінцевим станом у визначенні наявності складу злочину як єдиної

підстави кримінальної відповідальності. За таких умов з'ясування суб'єктивної сторони має велике юридичне значення, що, на думку П.С. Дагель та Д.П. Котов, висловлений ними ще в 1974 році, виявляється таким:

а) суб'єктивна сторона є обов'язковим елементом будь -якого складу злочину, а її наявність чи відсутність дає змогу відмежувати злочинну дію від некримінальної дії;

б) з'ясування суб'єктивної сторони злочину дає змогу правильно кваліфікувати кримінальне діяння;

в) правильне визначення суб'єктивної сторони злочину дає можливість чітко розрізняти подібні напади, а також визначати, накладаючи покарання, тяжкість злочину та особу, яка його вчинила [8, с. 57].

Отже, з'ясування суб'єктивної сторони кримінальних правопорушень вчинених суб'єктами підвищеного злочинного впливу є важливим, так як варто встановити вину, мету, мотив здійснення кримінального правопорушення, що дає змогу правильно кваліфікувати відповідне діяння вчинене суб'єктом підвищеного злочинного впливу та притягнути його до відповідальності.

ВИСНОВКИ

В процесі написання магістерської роботи з теми «Кримінально-правова характеристика поняття кримінальних правопорушень, які вчиняються суб'єктами підвищеного злочинного впливу», нами були досягнуті наступні висновки:

2. У Проекті Закону № 2513 від 02.12.2019, що підготовлений до другого читання, з'являються нові оригінальні норми, що запроваджують поняття «злочинного впливу» – ст. 255-1 КК України (має назву «Встановлення, посилення та поширення в суспільстві злочинного впливу»).

3. У примітці до ст. 255-1 КК України під злочинним впливом пропонується розуміти будь-які дії особи, яке в силу авторитету, інших особистих якостей або здібностей просуває (створює умови), заохочує, координує або надає інший вплив на злочинну діяльність, організовує або безпосередньо розподіляє кошти, майно або інші активи (доходи від них), спрямований на забезпечення такої діяльності.

4. Якщо застосувати правила буквального та граматичного тлумачення кримінально-правових норм під злочинним впливом очевидно слід розуміти будь-які дії певного суб'єкта. Таким суб'єктом визнається особа, яка завдяки авторитету, іншим особистим якостям чи можливостям, сприяє (створює умови), спонукає, координує чи іншим чином впливає на злочинну діяльність, організовує або безпосередньо розподіляє кошти, майно чи інші активи (дохід від них), спрямовані на забезпечення такої діяльності. Відтак, слід ще раз підкреслити, що виходячи з редакції статті відповідальність має наставати не за сприяння злочинній діяльності чи інший вплив на злочинну діяльність, а будь-які дії.

Будь-які дії очевидно можуть бути як правомірними, так і протиправними. Наприклад, якщо такий суб'єкт пішов в магазин, щось

купив, заплатив за комунальні послуги, поїхав відпочив – значить здійснив злочинний вплив, а отже може бути притягнутий до кримінальної відповідальності.

Напевно автори намагалися вкласти зовсім інший зміст у зазначене визначення, однак вийшла норма, якій не місце в КК України, оскільки описані в ній діяння не є суспільно небезпечними. Варто звернути уваги на найбільш проблемні моменти цієї кримінально-правової норми:

1. Саме словосполучення «будь-які дії» повинні бути безпосередньо пов'язані виключно із суспільно небезпечною діяльністю відповідних суб'єктів. Варто також замінити «дії» на «діяння», оскільки не можна виключати того факту, що зазначена суспільно небезпечна поведінка може полягати у бездіяльності.

2. Які конкретно діяння повинні підпадати під поняття злочинного впливу?

Сутність злочинного впливу за задумом авторів законопроекту ймовірно повинен зводитися до одного з таких альтернативних діянь:

- 1) сприяння (створення умов) злочинній діяльності;
- 2) спонукання до злочинної діяльності;
- 3) координація злочинної діяльності;
- 4) здійснення іншого впливу на злочинну діяльність;
- 5) організація розподілу грошових коштів, майна або іншого майна (доходів від них) з метою забезпечення злочинної діяльності;
- 6) прямий розподіл грошових коштів, майна або іншого майна (доходів від них), спрямоване на забезпечення злочинної діяльності.

4. Враховуючи зазначене варто криміналізувати такі діяння, пов'язані із злочинною діяльністю – організація, керівництво, фінансування, приховування, схиляння, сприяння, координація, планування.

5. Щодо питання класифікація «суб'єктів підвищеного злочинного впливу», варто зазначити, що перелік таких суб'єктів, та їх поняття

сутність та функції закріпленні в так званому «тюремному кодексі». Так суб'єкти є різними, але усі вони є особами, які несуть злочинний вплив. Різниця між ними полягає у існуванні їх ролей або «должностей» в певній ієрархії.

6. Під час здійснення кримінально-правового аналізу складу кримінальних правопорушень вчинених суб'єктами підвищеного злочинного впливу ми дійшли наступних висновків:

1. Об'єктом кримінальних правопорушень вчинених суб'єктами підвищеного злочинного впливу можуть бути:

- а) блага/правові блага;
- б) цінності;
- в) громадська безпека та ін.

2. Об'єктивна сторона є одним із елементів складу кримінального правопорушення, що охоплює ознаки, які характеризують кримінальне правопорушення із позиції його зовнішнього виявлення. Тобто в залежності від вчиненого суб'єктом підвищеного злочинного впливу кримінального правопорушення, об'єктивна сторона буде різною і залежить від конкретного кримінального правопорушення, так наприклад може виражатися у створенні, керівництві діяльністю злочинною спільнотою або злочинною організацією ст. 255 КК України.

3. Суб'єкт підвищеного злочинного впливу є суб'єктом вчиненого кримінального правопорушення, тобто особа, яка завдяки авторитету іншим особистим якостям чи можливостям, здійснює злочинний вплив і координує злочинну діяльність інших осіб, які здійснюють злочинний вплив. Звичайно відповідному суб'єкту притаманні ознаки звичайного суб'єкта кримінального правопорушення передбаченні КК України, такі як: осудність, це є фізична особа, досягнення відповідного віку.

Але якщо говорити про суб'єкта підвищеного злочинного впливу у тому числі «вора в законі» крім обов'язкових ознак суб'єкта кримінального правопорушення, суб'єкти підвищеного злочинного

впливу, «вори в законі» мають своєрідні притаманні їм особливості: відбуття ними покарання за раніше вчиненні кримінальні правопорушення, тобто вони мали вже судимість і можливо не одну, завдяки чому вони є юридично обізнаними і більш обережними так як знають, як «обійти закон» і тд. Ще однією із особливостей даного суб'єкта є те що, «вор в законі» як правило безпосередньо не бере участі у вчиненні кримінальних правопорушень, а лише координує та керує злочинною діяльністю.

5. Зміст суб'єктивної сторони складу кримінального правопорушення характеризують певні юридичні ознаки: вина, мотив, мета і емоційний стан. Так кримінальні правопорушення вчиненні суб'єктами підвищеного злочинного впливу завжди мають форму вини у формі прямого умислу. Найчастіше мотивом кримінальних правопорушень вчинених суб'єктом підвищеного злочинного впливу є заволодіння майном та самоутвердження себе як лідера «авторитета».

Мотиви створення злочинної спільноти, злочинної організації можуть бути різними, але з низьким підтекстом - вигода, прагнення до прибутку, матеріальна вигода тощо.

Метою кримінального правопорушення є уявлення особи про ті бажані зміни навколишнього середовища, які мають відбутися внаслідок вчинення злочинного діяння, тобто мета як уявлення про бажаний результат злочинного діяння характеризує мислення процес, його напрямок і визначає, до чого прагне винна особа, навмисно порушуючи закон ...

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ардашев Р. Г., Туркова В. Н. Проблемные вопросы доказывания статуса «вора в законе» у обвиняемого при расследовании преступлений. *Закон и право*. 2019. № 6. С. 140–142.
2. Бажанов М.И. Уголовное право. Общая часть: учебное пособие / М. И. Бажанов. Днепропетровск: Пороги, 1992. 167 с.
3. Бахуринська, О. О. «Окремі питання вдосконалення законодавства у сфері протидії організованій злочинності». *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 3. С 87-105. URL: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.2.51> (дата звернення: 11.09.2021)
4. Бусел В. Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Київ; Ірпінь: Перун, 2005. 971с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0000989> (дата звернення: 08.09.2021)
5. Глонти Г. Профессиональная преступность в Грузии (воры в законе) : [монография] / Г. Глонти, Г. Лобжанидзе. Тбилиси, 2014. 132 с.
6. Голіна В. В. Кримінологічні та кримінально-правові проблеми боротьби з бандитизмом : соціально-правове і кримінологічне дослідження: [монографія] / В. В. Голіна . Харків : Регіон-інформ, 2016. 452 с
7. Григорьев Д. А., Морозов В. И. Как определить лицо, занимающее высшее положение в преступной иерархии? *Юридическая наука и правоохранительная практика*. 2014. № 4(30). URL: <https://ru.wikipedia.org/wiki/Положенец> (дата звернення: 10.09.2021)
8. Дагель П. С. Субъективная сторона преступления и ее установление / П.С. Дагель, Д.П. Котов. Воронеж, Изд-во Воронеж. 1974. 243 с
9. Дудоров О. О., Хавронюк М. І. Кримінальне право : навч. посіб. / за заг. ред. М. І. Хавронюка. Київ : Ваіте, 2014. 944 с

10. Елеськин М. В. О преступном сообществе «воров в законе» (криминологическая характеристика личности «вора в законе» и преступного сообщества «воров в законе»). *Следователь*. 2001. № 5. С. 35—41.
11. Загальна теорія права : підручник / за заг. ред. М.І. Козюбри. Київ : Ваіте, 2015. 392 с.
12. Кваша О. О., Гацелюк В. О., Перемот С. В. Проблеми внесення поняття злочинів в законі до Кримінального кодексу України. *Правова держава*. 2015. № 26. С. 366–376
13. Комментарий к Уголовному кодексу РСРС / Г. З. Анашкин, И. М. Гальперин, Н. И. Загородников и др.; отв. ред. Г. З. Анашкин, 197 И. И. Карпец, Б. С. Никифоров. Москва: Юридическая литература, 1971. 560 с.
14. Конституція України : Закон України від 28 червня 1999 р. № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 24.09.2021).
15. Кримінальне право України (Загальна частина): підручник / А. М. Бабенко, Ю. А. Ванева, В. К. Грищук та ін.; за заг. ред. О.М. Бандурки; Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: Вид-во ХНУВС, 2011. 378 с.
16. Кримінальне право України. Загальна частина. Тести: навчальний посібник / В. К. Грищук, Б. О. Кириш, М. М. Сенько та ін.; за заг. ред. професора В. К. Грищука. Київ: Атіка, 2007. 420 с.
17. Кримінальне право України. Загальна частина: підруч. для студентів юрид. вузів і фак. / Г. В. Андрусів, П. П. Андрушко, В. В. Банківський та ін.; за ред. П.С. Матишевського та ін. К.: Юрін1ком Інтер, 1997. 512 с.

18. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник / ред. Є.Л. Стрельцов. 4-те вид., перероб. і доп. Харків: Одіссей, 2014. 371с.
19. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник / Ю.В. Александров, В. І. Антипов, М. В. Володько та ін.; відп. ред. Я.Ю. Кондратьєв; наук. ред. В. А. Клименко та М. І. Мельник Київ: Правові джерела, 2002. 432 с.
20. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник / Ю. В. Александров, В. І. Антипов, М. В. Володько, О. О. Дудоров та ін.; за ред. М. І. Мельника, В. А. Клименка. 5-те вид., переробл. та допов. Київ: Атіка, 2009. 280с.
21. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, Л. М. Кривоченко та ін.; за ред. професорів В. В. Сташиса, В. Я. Тація. 3-є вид., перероб. і доповн. Київ: Юрінком Інтер, 2007. 496 с.
22. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник для студ. юрид. спец. вищ. закладів освіти / М. І. Бажанов, Ю. В. Баулін, В. І. Борисов та ін.; за ред. професорів М. І. Бажанова, В. В. Сташиса, В.Я. Тація. – Київ-Харків: Юрінком Інтер Право, 2002. 416 с.
23. Кримінальне право України: Загальна частина: підручник / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.; за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – 4-те вид., перероб. і доп. Харків: Право, 2010. 299с.
24. Кримінальний кодекс України: Кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2341-14> (дата звернення: 08.10.2021).
25. Кримінальний кодекс України: Науково-практичний коментар / За заг. ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. Київ: Концерн “Видавничий Дім “Ін Юре”, 2004. 720с. URL: <http://jurist-online.com/ukr/uslugi/yuristam/kodeks/024/> (дата звернення: 17.09.2021)

26. Кримінологія: Загальна та Особлива частини : підручник / В.В. Голина, Б. М. Головкін, М. Ю. Валуйська, О. В. Лисодєд та ін. Харків: Право, 2014. 513 с
27. Кудрявцев В. Н. Объективная сторона преступления. Москва: Юрид. лит., 1960. 173с.
28. Кузнецов В. В. Кримінально-правова охорона громадського порядку та моральності в українському вимірі: монографія. Київ: ТОВ НВП «Інтерсервіс», 2012. 908 с.
29. Кутякин С. А., Курбатова Г. В. Воры в законе: на рубеже веков. Рязань: Академия права и управления Минюста России, 2003. 52 с.
30. Маслак Н. В. Кримінальна відповідальність за готування до злочину: монографія. Харків: Право, 2010. 163с.
31. Михайленко П. П. Кримінальне право України. Загальна частина / П.П. Михайленко, В. В. Кузнецов, В. П. Михайленко, Ю.В. Опалинський; за ред. академіка П. П. Михайленка. Київ, 2006. 440 с.
32. Нікітін, А. О. «Щодо визначення поняття “злочинний вплив” у Кримінальному кодексі України». *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки* №6 2020. URL: <https://doi.org/10.18523/2617-2607.2020.6.46-56> (дата звернення: 27.09.2021)
33. Павленко С. О. Шляхи удосконалення правового регулювання протидії особам, віднесеним до категорії злочинців у законі в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки*. 2016. Вип. 6 (3). С. 73–79.
34. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за злочини, вчинені злочинною спільнотою: проект Закону України від 02.12.2019 р. № 2513. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67506 (дата звернення: 17.09.2021)

35. Речицький, В. В. «Критичний аналіз ст. 255 Кримінального кодексу України щодо встановлення відповідальності за злочини, вчинені злочинною спільнотою (станом на 22.07.2020)». *Харківська Правозахисна Група, Інформаційний Портал «Права людини в Україні»*. URL:<http://khrpg.org/1595421303> (дата звернення: 18.09.2021)

36. Скобликов П. А. Вор в законе. МВД России : Энциклопедия / Гл. ред. В. Ф. Некрасов. Москва: Олма медиа групп, 2002. С. 91—92.

37. Словник української мови /за ред. П. Й. Горещький. Київ : Наук. думка, 1970–1980. 799 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Horetskyi_Petro/Slovnuk_ukrainskoi_movy_t1/ (дата звернення: 14.09 2021)

38. Советское уголовное право. Общая часть: учеб. для студ. юрид. вузов и фак. / В. Д. Меньшагин, Н. Д. Дурманов, Г. А. Кригер и др.; под ред. В. Д. Меньшагина и др. Москва: Изд-во Московского ун-та, 1969. 602с.

39. Советское уголовное право. Часть общая: учеб. для студ. юрид. вузов и фак. / М. А. Гельфер, П. И. Гришаев, Б. В. Здравомыслов и др.; под ред. М. А. Гельфера и др. Москва: Юрид лит., 1972. 485с.

40. Столбовий В. П., Капітанчук С. А. Правова характеристика організатора, керівника, лідера організованих злочинних угруповань. *Науковий вісник Львівського юридичного інституту МВС України*. 2004. № 2. С. 135–146.

41. Хавронюк, М. І. «Кримінальний закон – двосічне лезо: з ним треба бути обережнішим». *Центр політико-правових реформ*. URL: http://https://pravo.org.ua/ua/review/points/June_points_2020 (дата звернення: 10.10.2021)